

FREDRIKSTAD KOMMUNE

Handlingsplan mot fremmede arter i Fredrikstad 2022–2028

VEDTATT AV BYSTYRET 05.05.2022

Forord

Menneskers flytting av arter mellom kontinenter og verdenshav er blitt et av vår tids store globale miljøproblemer. Fremmede organismer truer arter, habitater og økosystemer flere steder på kloden, og har forårsaket store økonomiske og sosiale problemer.

Kilder til spredning av fremmede arter i Fredrikstad er blant annet dumping av hageavfall, flytting av jordmasser, frøspredning fra veikanter, hager og parkanlegg, og båttrafikk og havstrømmer. Kontroll med spredning og skadeeffekter av fremmede arter er en stor og utfordrende oppgave. Skal vårt arbeid monne, må det jobbes målrettet på alle nivåer i samfunnet.

På nasjonalt nivå er det jobbet fram regelverk som gjør det vanskeligere å innføre fremmede arter ved import av varer. På fylkesnivå har det blitt utarbeidet handlingsplaner som peker på de største og mest aktuelle utfordringene. Klima- og miljødepartementet har utarbeidet tiltaksplanen *Bekjempelse av fremmede skadelige organismer – tiltaksplan 2020–2025* og Statsforvalteren i Oslo og Viken har utarbeidet *Handlingsplan mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken*. Begge planene legger føringer for kommunens arbeid.

Fredrikstad kommune har samarbeidet med Sarpsborg kommune om bekjempelse av fremmede skadelige arter siden 2007. Prosjektet har primært rettet seg mot kjempebjørnekjeks og i noen grad slireknearter og kjempespringfrø. Disse har høy risiko for å spre seg til områder der

konsekvensene for naturmangfoldet kan være store.

I 2013 utviklet Fredrikstad kommune et kartverktøy til bruk ved registrering av nye forekomster av de fremmede planteartene kjempespringfrø, kjempebjørnekjeks, parkslirekne, kanadagullris og rynkerose. Dette har senere gjort registrering og oppfølging av lokalitetene enklere.

Det vil ikke være mulig å utrydde alle forekomster av fremmede arter. Derfor er det viktig å prioritere de ressursene vi har, til de områder som utgjør størst trussel for biologisk mangfold og der effekten av tiltak vil være størst.

«Kilder til spredning av fremmede arter i Fredrikstad er blant annet dumping av hageavfall, flytting av jordmasser, frøspredning fra veikanter, hager og parkanlegg og båttrafikk og havstrømmer.»

Nye arter introduseres og formerer seg i et høyt tempo. Dette gjør at planer, lister og tiltak raskt blir utdatert, og at behovet for jevnlig oppdatering og utvikling er stort. Prioriteringer og tiltak blir derfor ferskvare. Kommunen vil fortsette overvåkingsarbeidet, bekjempelse og informasjon om de fremmede arter som til enhver tid utgjør en trussel mot vårt lokale naturmangfold.

Innhold

Forord	2
1. Ordliste	2
2. Rammevilkår	3
3. Innledning	6
4. Fremmede arter i Fredrikstad	7
5. Hvor skal innsatsen rettes?	9
Roller og ansvar for arbeid med fremmede organismer	14
6. Finansiering	15
HANDLINGSPLAN MED TILTAK	16

Ordlister

Følgende definisjoner legges til grunn i handlingsplanen:

Fremmed art	En fremmed art er en organisme som ikke finnes naturlig i Norge, eller som ikke finnes naturlig på et bestemt sted i Norge. Fremmede arter som var etablert som fast reproduserende i Norge allerede per 1800, blir ikke inkludert som en fremmed art og regnes som stedegne i Norge.
Fremmed skadelig art	En fremmed skadelig art er en organisme som, ved introduksjon og/eller spredning, kan true stedegent biologisk mangfold og/eller domestiserte dyr og planters helse.
Stedegen art	En art som befinner seg innenfor sitt naturlige utbredelsesområde (hjemmehørende art).
Biologisk mangfold	Jordens variasjon av livsformer – millioner av planter, dyr, sopp og mikroorganismer, deres arvestoffer og det kompliserte samspillet de er en del av.
Naturtype	Et ensartet, avgrenset område i naturen, som omfatter plante-, sopp- og dyrelivet og tilhørende miljøfaktorer.
Fremmedartsliste	Fremmedartslista er en oversikt over økologiske risikovurderinger av innførte arter og den mest omfattende oversikten over fremmede arter i Norge. Fremmedartslista er utarbeidet av Artsdatabanken, og er uavhengig av miljømyndighetenes forbudsliste for arter i Norge.
Rødliste	Rødliste er en liste over arter eller naturtyper med vurderinger av deres risiko for å dø ut (utryddelse) eller forsvinne fra et område. Artene og naturtypene blir klassifisert i ulike kategorier etter hvor truet de er.
Økologi	Samspillet mellom artene og deres levesteder.
Økosystemtjeneste	Økosystemtjeneste er definert som goder, tjenester eller produkter som naturen gir menneskene.

Rammevilkår

NASJONALE, REGIONALE OG LOKALE FØRINGER

Naturen skal forvaltes slik at planter og dyr som finnes naturlig sikres i levedyktige bestander. Variasjonen av naturtyper, landskap og geologi skal opprettholdes. En langsiktig og fornuftig bruk skal bringe naturgodene videre til framtidige generasjoner. For å kunne ivareta dette er det utarbeidet nasjonale og regionale tiltaksplaner og handlingsplaner mot fremmede skadelige arter, som skal legge føringer for kommunenes arbeid:

Nasjonale føringer

I Klima- og miljødepartementets tiltaksplan *Bekjempelse av fremmede skadelige organismer Tiltaksplan 2020–2025*, fastsettes hvilke tiltak som skal gjøres for å nå målsettingen om å begrense innførselen, spredningen og effektene av fremmede skadelige organismer. Planen tar også for seg at den negative påvirkningen fra fremmede skadelige organismer på økosystemenes tilstand og deres evne til å levere økosystemtjenester, skal være lavere etter fem år enn da planen ble vedtatt.

I tiltaksplanen legges det vekt på en tydelig prioritering av hvor en skal rette innsatsen, helhetlige analyser som grunnlag for prioriteringen av hvilke tiltak man skal iverksette mot hvilke arter, og viktigheten av tidlig innsats for å løse problemene mens det ennå er mulig.

Videre legger tiltaksplanen opp til en konkretisering av sektoransvaret og en styrking av samarbeidet både mellom de ulike sektormyndighetene, og mellom myndighetene og interesseorganisasjoner.

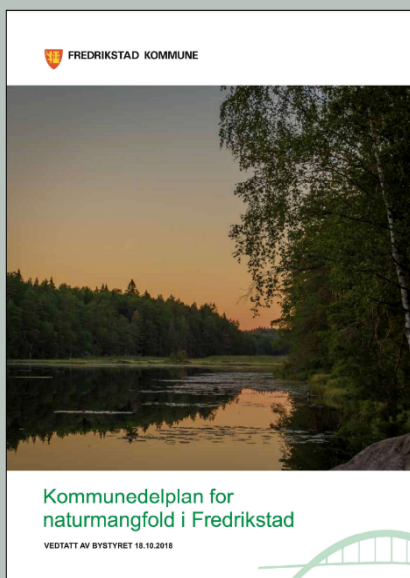
Regionale føringer

Statsforvalterens *Handlingsplan mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken* er basert på en sammenstilling av informasjon fra Artsdatabanken, nasjonale handlingsplaner, samt kunnskapsgrunnlag og strategier fra tilsvarende planer for daværende Oslo og Akershus og Østfold.

Planens overordnede mål er å minske trusselen som fremmede arter utgjør på naturmangfoldet i Oslo og Viken. Den tar for seg hvilke områder og arter Statsforvalteren i Oslo og Viken mener forvaltningen skal rette arbeidet mot, og gir også forslag til tiltak slik at den kan brukes som et praktisk verktøy i forvaltningen.

Lokale føringer

I *Kommunedelplan for naturmangfold i Fredrikstad* er et av de overordnede målene å bekjempe og hindre spredning av uønskede fremmede arter. Det er i denne planen vedtatt å videreføre bekjempelse av kjempebjørnekjeks og parkslirekne, samt prioritere bekjempelse av andre fremmede arter med tanke på risiko for fortrengning av stedegen natur.

Ifølge kommunedelplanen skal det samarbeides med Statens vegvesen, Bane NOR og andre grunneiere om bekjempelse av fremmede arter, og det skal aksjoneres mot stillehavsøsters basert på frivillig deltagelse og bidrag fra skjærgårdstjenesten. Kartlegging av fremmede arter i kommunen skal videreføres, og funn skal gjøres tilgjengelig på artsobservasjoner.no.

Det skal gjennomføres informasjonskampanjer om hvordan hindre spredning av og hvordan bekjempe fremmede arter. Målgruppen kan være de som håndterer masser, naboer til områder med mye fremmede arter, eller generell holdningsskapende informasjon.

LOVER OG FORVALTNINGSVERKTØY

Naturmangfoldloven (lov om forvaltning av naturens mangfold) er den mest sentrale loven når det kommer til naturforvaltning. Den gjelder for alle (fra enkeltpersoner til staten), for alle tiltak (små og store) og all aktivitet som berører natur.

I naturmangfoldloven gjelder prinsippet om at den enkelte har en aktsomhetsplikt og skal unngå å gjøre skade på biologisk mangfold. Dette gjelder også innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer, både ved tilsiktet utsetting, og i tilfeller der utsetting er en bieffekt av annen aktivitet. Slik aktivitet kan for eksempel være flytting av jordmasser i anleggsbransjen.

Risiko man ikke kjenner til, er det ikke mulig å ta hensyn til. Derfor er det en viktig oppgave for myndighetene å informere publikum. Samtidig forventes det at den enkelte (enten privatperson eller foretak) gjør seg kjent med tilgjengelig informasjon.

Hvis det finnes allment tilgjengelig informasjon om negative effekter på biologisk mangfold, og man likevel velger utsetting eller ikke iverksetter forebyggende tiltak, vil man lett anses for å ikke ha opptrådt aktsomt.

Hvis det oppstår skade, eller fare for skade, for biologisk mangfold, som følge av utsetting eller utilsiktet utslipp av fremmede organismer, er den ansvarlige pliktig til å varsle myndighetene, og til å treffe rimelige tiltak for å gjenopprette naturtilstanden.

Forskrift om fremmede organismer har som formål å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet. Forskriften forbyr innførsel, utsetting og omsetning av flere av de mest skadelige fremmede planteartene i Norge, i tillegg til amerikahummer, vasspest og smal vasspest. Miljødirektoratet er forvaltningsmyndighet for forskrift om fremmede organismer.

Forskrift om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål har som formål å hindre at utsetting av utenlandske treslag medfører uheldige følger for naturmangfoldet. Forskriften setter krav om at det må foreligge tillatelse ved utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål.

Forurensningsloven (lov om vern mot forurensninger og om avfall) sier at det er forbudt å håndtere avfall på en slik måte at det oppstår forsøpling. Dette gjelder også dumping av hageavfall i naturen.

Andre lover og forskrifter som kan ha betydning for arbeidet med fremmede organismer:

- Plan- og bygningsloven
- Avfallsforskriften
- Gjødselsvareforskriften
- Forskrift om ballastvannbehandling på skip og flyttbare innretninger
- Lakse- og innlandsfiskekloven
- Innlandsfiskeforskriften
- Forskrift om forbud mot vasspest
- Forskrift om utsetting av fisk og ferskvannsorganismer for kultiveringsformål
- Viltloven
- Forskrift om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2017 til og med 31. mars 2022
- Forskrift om forbud mot innførsel av dyr m.m.
- Dyrevelferdsloven
- Skogloven
- Forskrift om rammer for vannforvaltningen
- Matloven
- Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere (forskrift om plantehelse)
- Forskrift om floghavre
- Forskrift om tiltak mot askeskuddsopp (*Chalara fraxinea*)
- Forskrift om tiltak mot *Phytophthora ramorum*
- Miljøinformasjonsloven

Innledning

HVA ER FREMMEDE ARTER

Fremmede arter er arter som opptrer i områder de ikke ville spre seg naturlig i, uten hjelp av mennesker. I Norge defineres fremmede arter som arter som har blitt etablert i Norge etter år 1800. Når en ny art etableres og reproducerer i norsk natur regnes den som fremmedart.

Fremmedartslista er en oversikt over fremmede arter i Norge og med risikovurdering av disse. Arter på fremmedartslista kategoriseres i kategorier fra «ingen kjent risiko» til «svært høy risiko», basert på en samlet vurdering av invasjonspotensial og økologisk effekt.

HVA ER UTFORDRINGEN MED FREMMEDE ARTER

Fremmede arter kan ha en skadelig effekt på naturen ved at de fortrenger stedegne arter og endrer habitater og økosystemer. I tillegg kan de føre til økonomiske tap. Introduksjon og spredning av fremmede arter er en av de viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold.

Mennesker har innført nye arter i lang tid. Dette har blitt gjort fordi det ble trodd at dette var en berikelse av naturen, på grunn av nytteformål for landbruket, for å kunne jaktes på, og til forskjønnelse av hager, parker og byer. Det tok tid før man forsto de introduserte artenes påvirkning på de stedegne artene og naturen. Det var først da man oppdaget økning i antall sykdommer, og det fikk økonomiske konsekvenser, at man oppdaget de negative konsekvensene som kan oppstå ved å introdusere arter.

Fremmede arter, og fremmede genetiske varianter av arter, kan utrydde andre arter eller populasjoner, redusere det stedegne naturmangfoldet, forandre et helt økosystem, være bærere av sykdommer som angriper stedegne arter, og blande seg med lokale populasjoner og føre til genetisk forurensning/utvanning.

Det finnes mange ulike arter med lignende økologisk funksjon som lever i ulike deler av verden. Når vi sprer arter slik at disse opptrer i de samme områdene, oppstår konkurranse og vi vil på sikt få færre arter og mindre biologisk mangfold.

MÅL FOR KOMMUNENS HANDLINGSPLAN

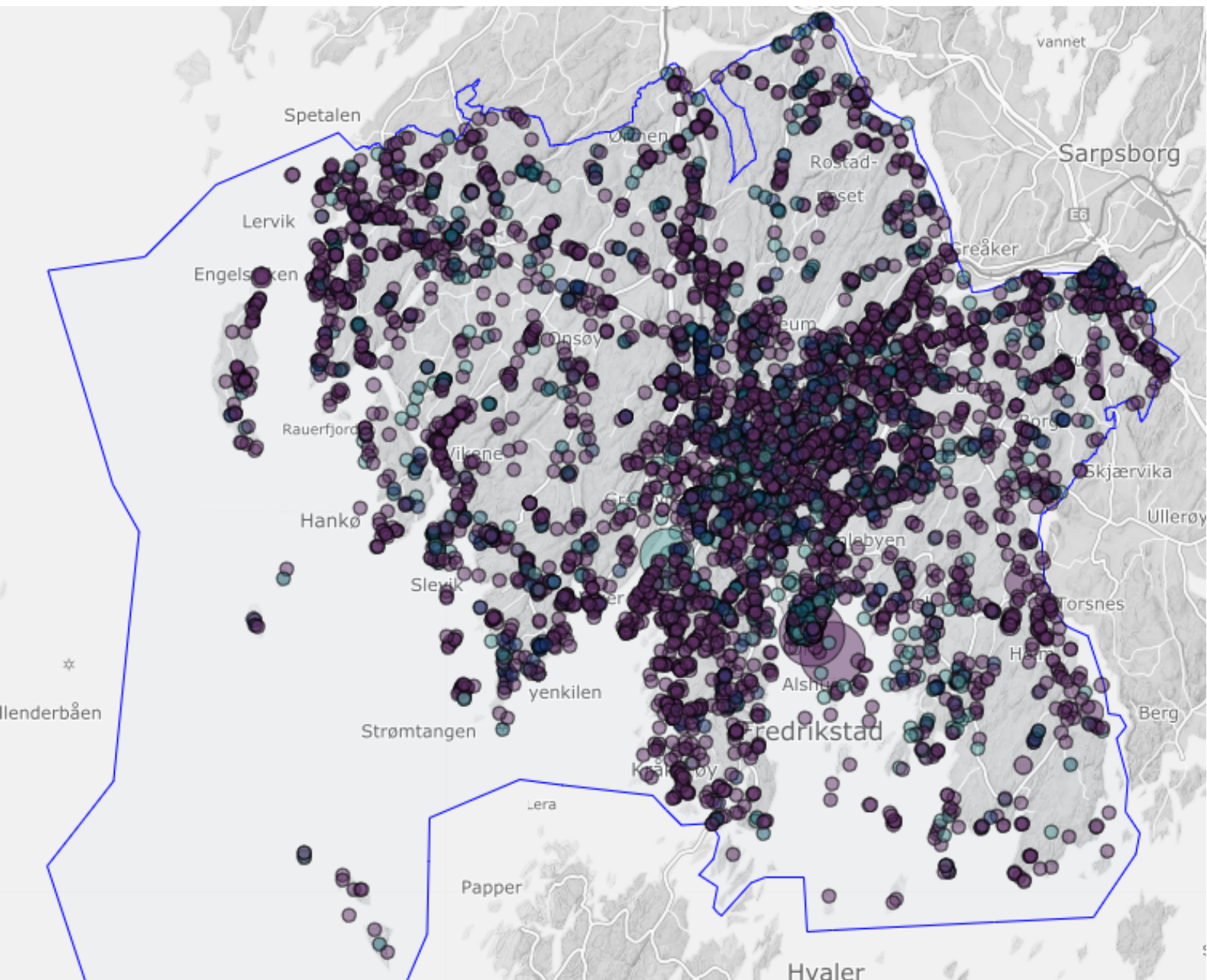
Målet for denne handlingsplanen er å redegjøre for kommunens utfordring med fremmede arter, og hvor innsatsen skal rettes for å hindre spredning av fremmede skadelige arter i Fredrikstad. Planen vil liste opp hvilke arter kommunen skal ha størst fokus på, og hvordan det skal jobbes for å kartlegge, begrense eller bekjempe de ulike artene. Planen skal både gi en innføring i arbeidet mot fremmede skadelige arter generelt og gi konkrete forslag til tiltak.

Arbeidet med fremmede arter i Fredrikstad skal ha en tretrinns tilnærming:

1. Førsteprioritet er å forebygge og hindre introduksjoner.
2. Dernest skal etablerte uønskede arter bekjempes, der det er praktisk og hensiktsmessig.
3. Dersom utrydding ikke er mulig skal forekomsten overvåkes, og det skal iverksettes tiltak for å begrense spredning.

Fremmede arter i Fredrikstad

I Fredrikstad kommune er det gjennom de siste 20 årene registrert svært mange funn av fremmede arter. Rapportsystemet Artsobservasjoner viser at det totalt er registrert 8937 funn, av 289 ulike fremmede arter i kategoriene lav risiko (LO), potensielt høy risiko (PH), høy risiko (HI) og svært høy risiko (SE). 5648 av funnene ligger i kategoriene høy risiko (HI) og svært høy risiko (SE). I 2020 ble det registrert 1221 funn av fremmede arter i de høyeste kategoriene.

Figur 1. Kartutsnitt fra artskart som viser rapporterte fremmedarter i Fredrikstad fra 2000 til 2021. Det ble registrert 8937 funn av 289 ulike fremmede arter i denne perioden.

Kommunen opplever at introduksjon og spredning av fremmede arter skjer på mange ulike måter, blant annet ved at arter sprer seg fra hager, ved dumping av hageavfall i naturen, flytting av infiserte masser i forbindelse med anleggsvirksomhet, utsatte eller rømte fugler og pattedyr, utsatte kjæledyr, utsetting av fremmede fiskearter til dammer i parkanlegg, tømning av akvarier i vann og vassdrag, og vedlikehold av grøntarealer med redskap som ikke er tilstrekkelig rengjort.

Følgende arter er registrert hyppigst de siste 20 årene:

	Navn	Vitenskapelig navn	Artsgruppe	Antall funn	Kategori på fremmedartslista
1	kanadagås	<i>Branta canadensis</i>	Fugler	829	SE
2	kanadagullris	<i>Solidago canadensis</i>	Karplanter	620	SE
3	rødhyll	<i>Sambucus racemosa</i>	Karplanter	495	SE
4	hagelupin	<i>Lupinus polyphyllus</i>	Karplanter	479	SE
5	parkslirekne	<i>Reynoutria japonica</i>	Karplanter	352	SE
6	rynkerose	<i>Rosa rugosa</i>	Karplanter	297	SE
7	høstberberis	<i>Berberis thunbergii</i>	Karplanter	187	SE
8	klistersvineblom	<i>Senecio viscosus</i>	Karplanter	173	SE
9	taggsalat	<i>Lactuca serriola</i>	Karplanter	156	SE
10	kjempebjørnekjeks	<i>Heracleum mantegazzianum</i>	Karplanter	155	SE
11	kjempespringfrø	<i>Impatiens glandulifera</i>	Karplanter	139	SE
12	vinterkarse	<i>Barbarea vulgaris</i>	Karplanter	136	SE
13	sørhare	<i>Lepus europaeus</i>	Pattedyr	101	SE
14	ugrasmjølke	<i>Epilobium ciliatum ciliatum</i>	Karplanter	98	SE
15	kjempesøtgras	<i>Glyceria maxima</i>	Karplanter	97	HI
16	russeblåstjerne	<i>Othocallis siberica</i>	Karplanter	94	HI
17	hvitsteinkløver	<i>Melilotus albus</i>	Karplanter	88	SE
18	gravmyrt	<i>Vinca minor</i>	Karplanter	71	SE
19	sprikemispel	<i>Cotoneaster divaricatus</i>	Karplanter	70	SE
20	fagerfredløs	<i>Lysimachia punctata</i>	Karplanter	59	SE

Hvor skal innsatsen rettes?

OMRÅDER

Kommunens innsats mot fremmede skadelige arter skal særlig rettes mot områder med viktige naturtyper eller sjeldne arter, mot områder i eller nær verneområder, og mot områder med arter av nasjonal forvaltningsinteresse eller rødlistearter.

I tillegg er det viktig å ha fokus på spredningskorridorer som for eksempel vassdrag, som i seg selv kan være viktige naturtyper, men som også kan gjøre det enkelt for arter å spre seg langt.

ARTER

Statsforvalterens *Handlingsplan for fremmede arter i Oslo og Viken* definerer hvilke arter det skal være fokus på å bekjempe og begrense i denne regionen. Med utgangspunkt i denne planen og kunnskap om fremmede arter i Fredrikstad, er det vektlagt enkeltarter kommunen bør ha særlig fokus på.

Tabellen under gir en oversikt over hvordan fremmede arter i regionen skal prioriteres for bekjempelse.

Tabell 1. Oversikt over arter i handlingsplanen for Oslo og Viken som er foreslått bekjempet i ulik grad

Arter som bør bekjempes/utrykkes lokalt	<ul style="list-style-type: none">• Kjempebjørnekjeks (SE) og tromsøpalme (SE)	<ul style="list-style-type: none">• Kjempespringfrø (SE)• Russesvalerot (SE)
Arter som bør bekjempes i utvalgte områder	<ul style="list-style-type: none">• Alpegullregn og vanlig gullregn (SE)• Amerikahummer (SE)• Blåhegg (SE)• Edelgran (ikke vurdert)• Fagerfredløs (SE)• Filtarve og sølvarve (SE)• Gravbergknapp og sibirbergknapp (SE)• Gravmyrt (SE)• Hagelupin og sandlupin (SE)• Kanadagullris (SE)• Kjempeslirekne, hybridlirekne, parkslirekne (SE)• Kuletistel (HI)	<ul style="list-style-type: none">• Legepestrot (SE)• Mink (SE)• Fremmede mispel arter (HI/SE)• Mongolspringfrø (SE)• Platanlønn (SE)• Russekål (SE)• Rynkerose (SE)• Stillehavstøsters (SE)• Strandkarse (HI)• Syrin (ikke vurdert)• Villvin (HI)• Villsvin (HI)• Viltlevende kanin (HI)• Vinterkarse (SE)
Arter som kan bekjempes ut ifra lokal prioritering	<ul style="list-style-type: none">• Almesjukessopp (HI)• Askeskuddbeger (SE)• Brunskogsnegl (SE)	<ul style="list-style-type: none">• Harlekinmariehøne (SE)• Kanadagås (SE)
Redusere/fjerne alle bestander	<ul style="list-style-type: none">• Gullfisk (HI) (2)• Gyrodactylus salaris (SE)	<ul style="list-style-type: none">• Regnbueørret (SE)
Redusere/fjerne enkelte forekomster	<ul style="list-style-type: none">• Gjedde (SE)• Karpe (HI)• Laks (Rømt oppdrettslaks)• Pukkellaks (HI)• Rødgjellet solabbor (LO)	<ul style="list-style-type: none">• Signalkrepssopp og krepsepest (SE)• Suter (HI)• Vasspest (SE)• Ørekyt (SE)
Arter som ikke bekjempes og ikke skal spres	<ul style="list-style-type: none">• Bekkerøye (LO)• Dvergmallem (LO)• Gjørs – (ikke vurdert)• Kanadarøye (LO)• Karuss (LO)• Krypsiv	<ul style="list-style-type: none">• Mort (HI)• Regnlaue (LO)• Sandkryper (LO)• Svanemat (PH)• Sørv (SE)• Ålens svømmeblæremark (SE)

Det er ikke alle artene i tabell 1 som er registrert i Fredrikstad, eller som er en trussel for kommunens viktige naturområder eller arter. Kommunen skal derfor ha et økt fokus på følgende arter:

Marine arter

Stillehavsvøsters (SE)

Ved store og tette populasjoner kan stillehavsvøsters omdanne bløtbunn til hardbunn. Dette har store konsekvenser for både arter som lever i disse områdene og for arter som finner maten sin der. Stillehavsvøsters er en sterk konkurrent til blåskjell, men konkurrerer også med arter som flatøsters, urskjell og strandsnegl. I tillegg blir områder med stillehavsvøsters også lite tilgjengelig for mennesker, og på grunn av de skarpe kantene på skjellet kan det oppstå kuttskader under bading.

Det er utarbeidet et egen nasjonal handlingsplan mot stillehavsvøsters.

Kommunens skjærgårdstjeneste og sommervikarer i virksomhet park i Seksjon for teknisk drift plukker årlig stillehavsvøsters ved de populære badeplassene. Kommunen ønsker i årene framover å støtte lokale forskningsprosjekter og initiativ til plukking, for å kunne redusere antallet.

Karplanter

Kjempebjørnekjeks (SE) og tromsøpalme (SE)

I tillegg til de negative økologiske effektene av disse plantene, inneholder stengelen en plantesaft som kan gi forbrenningsskader. Plantene spres kun med frø og finnes typisk langs veier og bekker. Kjempebjørnekjeks har blitt bekjempet aktivt av kommunen de siste årene, også ved å bistå private grunneiere med bekjempelse i private hager. Kommunen ønsker å videreføre dette arbeidet.

Kjempespringfrø (SE)

Kjempespringfrø skygger ut andre planter der den etablerer seg, særlig langs bekker og i andre fuktige områder. Plantene visner om høsten og dette kan føre til økt erosjon langs bekker. Ett eksemplar av planten kan produsere mange tusen frø, som skytes flere meter bort fra planten ved berøring og den sprer seg derfor veldig raskt.

Kommunen har i flere år prioritert å bekjempe kjempespringfrø langs bekker, i nærheten av viktig natur og i og ved verneområder. Arten har blitt periodevis bekjempet ved Slevikbekken, Veumbekken og Oldenborgbekken.

Kjempe-, hybrid- og parkslirekne (SE)

Alle disse artene skygger ut andre planter der de etablerer seg og danner tette bestander. De spres svært raskt, da en svært liten bit av planten er nok for at det skal vokse fram nye bestander. Plantene har dype røtter og dette gjør at planten er ekstra utfordrende å bekjempe. Kommunen har i flere år bekjempet arten når forekomsten har truet viktig natur, som ved Nabbetorpdammene.

Rynkerose (SE)

Utbredt i store deler av Fredrikstad, særlig langs kysten der den trives godt. Rynkerose fortrenger stedeegne arter. Det er en egen nasjonal handlingsplan mot rynkerose, og den er forbudt å innføre, sette ut og omsette (forskrift om fremmede arter). Kommunen har per dags dato ikke aktivt bekjempet denne arten, men vurderer at det kan være aktuelt i årene framover.

Andre landlevende arter

Mink (SE)

Mink ble innført til Norge gjennom pelsdyroppdrett og rømming fra farmene. Dette har først til at de har etablert seg i hele Norge. Mink har en negativ effekt på blant annet arter av sjøfugler, edelkreps og laksefisk. Det er laget en egen handlingsplan mot mink.

Som en del av statsforvalterens årlige bestilling til Statens naturoppsyn, er det i Oslo og Viken bestemte områder der minkbekjempelse og årlig kontroll blir prioritert. Det er lagt særlig vekt på avstandskriteriene for reetablering og vandring av mink og hekkende teist.

Bestemte områder er det er satt som mål at skal være minkfrie. I Fredrikstad gjelder dette Søndre Søster, Nordre Søster, Struten, Søndre Missingen og Ovnskjær og Nordre Missingen. Fredrikstad kommune har benyttet Skjærgårdstjenesten til å sette ut feller for å bekjempe mink både her og andre steder i kommunen ved behov.

Viltlevende kanin (HI)

Kaniner formerer seg raskt og populasjonene kan fort bli veldig store. Den kan ha ødeleggende effekt på økosystemer ved at den graver ganger i bakken. Det er også en fare for at den bærer med seg patogener, som kan smitte til gnagere og andre dyr. I Fredrikstad er det registrert viltlevende kanin på Søndre Missingen, trolig ved at det har blitt satt ut kjæledyr for mange år siden. Søndre Missingen er et naturreservat, og bekjempelse må gjøres i samarbeid med statsforvalteren.

Brunskogsnegl (SE)

Brunskogsnegl har en negativ effekt på stedege sneglearter og på ville vekster. Den kan bære med seg patogener og parasitter. I tillegg kan den være et problem for hageeiere og i jordbruket.

I 2016–2017 utarbeidet Fredrikstad kommune en aksjonsplan mot brunskogsnegl. Hensikten med dette arbeidet var å motivere innbyggerne til å bekjempelse av brunskogsnegl, å bidra til økt kunnskap om brunskogsnegl og å bidra til større ansvarsbevissthet rundt å bekjempe, hindre introduksjon og spredning av brunskogsnegl.

Fredrikstad kommune ønsker i planperioden å fungere som rådgivende organ ovenfor innbyggere, sameier, lokalsamfunn og lignende. Kommunen ønsker således ikke å bekjempe arten på privat grunn, med mindre det er naturkvaliteter som tilsier at det er spesielt viktig med bekjempelse.

Begrunnelse for relevante enkeltarter som ikke vil prioriteres i denne planen:

Kanadagås (SE)

Kanadagås konkurrerer med stedege arter om både plass og næring og har negativ effekt på for eksempel sothøner, svaner og andre gjess. Kanadagås har også en negativ økonomisk effekt i form av at de ødelegger avlinger i landbruket. Fredrikstad kommune har utarbeidet *Forvaltningsplan for gås 2021–2025*, som legger mål og føringer for å begrense arten, og arten vil således ikke bli videre omtalt i denne planen.

Dåhjort (LO)

Dåhjort er innført i en rekke europeiske land, både frittlevende og i hjortefarmer. I Fredrikstad finnes det en større bestand på Hankø, samt at enkelte individer har spredd seg til fastlandet i Onsøy. Arten har en begrenset spredningsevne, og det er vurdert at spredning kommer til å gå sakte. Det gjør at arten relativt lett kan utryddes om dette er ønskelig. Kommunen vil følge med på utviklingen av bestanden, men anser det ikke som relevant å gjøre tiltak mot arten, da den lever nokså isolert på Hankø.

Villsvin (HI)

Villsvin har negativ påvirkning på stedegne arter og sjeldne naturtyper. I tillegg kan den bidra til spredning av parasitter og sykdommer til stedegne arter og tamsvin. Villsvinet kan også være et problem i trafikken, og kan føre til ulykker og påkjørsler.

I 2019 utarbeidet Miljødirektoratet og Mattilsynet *Handlingsplan mot villsvin 2020–2024*. Planen legger til grunn at det skal være færrest mulig villsvin på et minst mulig geografisk område. For å få til dette, trekkes det fram at det er viktig å få oversikt over bestanden, godt samarbeid med grunneiere og tiltak for å tidlig oppdage eventuell smitte og stoppe denne.

Fredrikstad har ingen fast bestand av villsvin, og det har heller ikke nabokommunene våre. Kommunen kan oppfordre grunneiere til å felle streifende dyr, men utover dette anses det ikke som aktuelt å iverksettes tiltak på nåværende tidspunkt.

ARTER SOM POTENSIELT KAN BLI EN UTFORDRING

I *Handlingsplanen mot fremmede skadelige arter i Oslo og Viken* er det nevnt arter det ikke er anbefalt tiltak mot nå, men som bør observeres eller vurderes til neste handlingsplan. Disse artene er listet opp i tabell 2. For karplantene i tabellen er det foreslått at flere arter kan fjernes i forbindelse med annet skjøtselsarbeid eller ved ledig kapasitet.

Tabell 2. Arter som bør observeres og vurderes ved revisjon av neste handlingsplan

Arter som bør observeres	<ul style="list-style-type: none">• Alaskakornell (SE)• Amerikaknivskjell• Beiskambrosia (LO)• Berberis (ikke vurdert)• Brunalge – <i>Colpomenia peregrina</i> – Østerstyv (PH)• Brunalge – <i>Sargassum muticum</i> – Japansk drivtang (SE)• Brunstorkenebb (LO)• Forvalurt og mellomvalurt (HI)• Grønnalge – <i>Codium fragile subs. Fragile</i> – Pollpryd (SE)• Hagepastinakk (SE)• Høstberberis (SE)• Kjempeturt (LO)• Krepssdyr – <i>Amphibalanus improvisus</i> – Brakkvannsrur (PH)• Krepssdyr – <i>Caprella mutica</i> – Japansk spøkelseskreps (SE)• Krypfredløs (SE)• Snøbær (SE)• Rødhyll (SE)• Parkhagtorn (HI)	<ul style="list-style-type: none">• Rødalge – <i>Aglaothamnion hallie</i> (LO)• Rødalge – <i>Bonnemaisonia hamifera</i> – Kroknbærer (SE)• Rødalge – <i>Dasya baillouviana</i> – Strømgarn (PH)• Rødalge – <i>Dasysiphonia japonica</i> – Japansk sjølyng (SE)• Rødalge – <i>Gracilaria vermiculophylla</i> – (SE)• Rødalge – <i>Melanothamnus harveyi</i> – Japansk dokke (PH)• Sibiretebusk (HI)• Spirea-arter (Ulike vurderinger for ulike arter)• Sibirkornell (HI)• Nesledyr – <i>Gonionemus vertens</i> (LO)• Tøffelsnegl (LO)• Valurt (SE)• Vinbergsnegl (HI)
Arter det ikke er prioriterte tiltak mot, men som bør vurderes ved neste revisjon av neste handlingsplan	<ul style="list-style-type: none">• Alaskamjølke (SE)• Kjempegullris (LO)• Mahonie (PH)• Matgrasløk (ikke vurdert)• Skogskjegg (SE)	<ul style="list-style-type: none">• Skvallerkål (ikke vurdert)• Spansk kjørvel (SE)• Ugrasklokke (PH)• Ugrasmjølke (SE)

Noen arter er definert som alarmarter i statsforvalterens handlingsplan. Dette er arter vi ikke har i Oslo og Viken i dag, men som skaper store problemer i andre deler av landet eller i våre naboland og derfor må følges godt med på og bekjempes med en gang hvis de oppdages. De følgende artene er definert som alarmarter og skal også følges med på i Fredrikstad kommune:

Alarmerter – arter som bør overvåkes og bekjempes hvis de blir funnet

- Boersvineblom (SE)
- Skunkkala (HI)
- Mårhund (SE)
- Vaskebjørn (LO)
- Phytophthora spp. (LO – SE)
- Rød marg (LO)
- Furuvednematode (SE)
- Sebramusling (SE)
- Sjøgull (HI)
- Smal vasspest (SE)
- Vassaloe (PH)
- Australsk rur (HI)
- Kinesisk ullhåndkrabbe (SE)
- Asiatisk/japansk strandkrabbe (SE)
- Penselkrabbe (HI)
- Kappedyr – *Didemnum vexillum* (SE)
- Mosdyr – *Schizoporella japonica* (HI)
- Mosdyr – *Tricellaria inopinata* (SE)
- Mosdyr – *Watersipora subatra* (HI)
- Leddormer – *Marenzelleria viridis* (SE)
- Bløtdyr – *Ocenebrellus inornatus* – Asiatisk østersboresnegl (HI)
- Bløtdyr – *Rapana venosa* (PH)
- Fisk – *Neogobius melanostomus* – Svartmunnet kutling (SE)

Et eksempel fra ovenstående tabell er *Didemnum vexillum* – bedre kjent som «havnespy». Denne arten ble oppdaget for første gang i Norge i november 2020 i Stavanger og er siden funnet i Haugesund og Bergen. Dette er et kolonidannende sekkedyr, som opprinnelig kommer fra Japan. Denne arten er vurdert til høy risiko (HI) på fremmedartslista, fordi den både har store økologiske konsekvenser og kan spre seg raskt.

I løpet av planperioden kan det også komme til å dukke opp arter man foreløpig ikke kjenner til at kan være problematiske, eller som til nå ikke har vært funnet i områder nær oss. Fredrikstad kommune skal til enhver tid holde seg oppdatert på dette fagfeltet.

Roller og ansvar for arbeid med fremmede organismer

Fredrikstad kommune har ansvar for å overvåke, kartlegge og bekjempe fremmede skadelige arter innenfor kommunens grenser. Kommunen har et særlig ansvar for at det ikke spres fremmede skadelige arter fra parker, friluftsområder, avfallsmottak, kommunale veier og andre områder hvor kommunen er grunneier.

Kommunen har videre ansvar for å informere privatpersoner, entreprenører og andre aktører om fremmede skadelige arter og farene for og ved spredning av disse. Ved gjennomføring av utbygging eller flytting av masser, må kommunen stille krav til aktører for å hindre at fremmede skadelige arter innføres, settes ut eller spres.

Kommunens ansvar for oppfølging og bekjempelse av fremmede arter er delt mellom Seksjon for kultur, miljø og byutvikling og Seksjon for teknisk drift, og fordeler seg på følgende måte:

Seksjon for kultur, miljø og byutvikling

Miljø- og byutviklingsetaten	
Virksomhet	Ansvar
Miljø og landbruk	<ul style="list-style-type: none">Besitte fagkunnskapen om fremmede arterTa imot henvendelser fra innbyggere, entreprenører og andre virksomheter i kommunen om bekjempelseRegistrere forekomster av fremmede arter i kommunens kartløsningOverføre data fra kommunens kartløsning til Artsobservasjoner.no hvert årInformere om registrerte forekomster av fremmede arter i byggesaker og reguleringsplaner, samt foreslå krav som vil hindre spredning og evt. bekjempelseBestille bekjempelse av fremmede arter hvor det er registrert viktige naturverdier
Regulering og byggesak	<ul style="list-style-type: none">Undersøke registrerte forekomster av fremmede arter i kart ved behandling av byggesøknaderStille krav til tiltakshavere om tiltak for å hindre spredning av fremmede arter, og eventuell bekjempelse i forkant av tiltak

Seksjon for teknisk drift

Etat bydrift	
Virksomhet	Ansvar
Park	<ul style="list-style-type: none">Bekjempe fremmede skadelige arter i kommunale parkområder, friområder og lekeplasser, og forhindre spredning fra disse områdeneUnngå å plante fremmede arter med risikokategori svært høy (SE) og høy risiko (HI)
Vei	<ul style="list-style-type: none">Forhindre spredning av fremmede skadelige arter fra kommunale veier

Etat bygg og eiendom	
Virksomhet	Ansvar
BE Forvaltningsstab	<ul style="list-style-type: none">Bekjempelse på kommunal grunn, hvor det ikke er regulerte friområder, parker og lekeplasserSvare ut henvendelser hvor det er spredning av fremmede arter fra kommunal grunn til private tomter

Etat vann, avløp og renovasjon	
Virksomhet	Ansvar
Renovasjon	<ul style="list-style-type: none">Informere om fremmede arter ved avfallsanlegg og avfallsaksjoner.Forhindre spredning fra kommunale avfallsanlegg
Vann og avløp	<ul style="list-style-type: none">Undersøke registrerte forekomster av fremmede arter i kart før gravearbeiderForhindre spredning av fremmede arter ved gravearbeider

SAMARBEID MED ANDRE SEKTORER OG ORGANISASJONER

For Fredrikstad kommune kan det være aktuelt å samarbeide om bekjempelse av fremmede arter, hvor dette vil gi en mer effektiv og målrettet bekjempelse. Dette kan være samarbeid med:

- Statsforvalteren og Statens Naturoppsyn om bekjempelse i og utenfor verneområder.
- Statens vegvesen og Nye Veier om bekjempelse fra vei til viktige naturområder.
- Bane Nor om bekjempelse ved jernbanestrekninger.
- Nabokommuner om den fremmede arten forekommer på kommunegrensen.

Private foretak har også en plikt til å opptre i henhold til naturmangfoldloven og forskrift om fremmede organismer.

HVILKET ANSVAR HAR GRUNNEIER?

Grunneiere har ansvar for hindre spredning av fremmede arter fra egen hage. Dette gjelder både at hageavfall ikke skal kastes i naturen og et ansvar for å forhindre naturlig spredning av arter som er allment kjent at har en negativ virkning på norsk natur og biologisk mangfold.

Ofte kan frivillige organisasjoner og velforeninger være en ressurs i å motivere og organisere bekjempelse av fremmede arter i tettbebygde områder. De har likevel ikke noe særskilt ansvar i forvaltningen.

Finansiering

Fredrikstad kommune søker tilskudd fra Statsforvalteren i Oslo og Viken hvert år. De har øremerkede midler til bekjempelsesarbeid, men kommunen opplever at det har blitt innvilget lavere tilskuddssummer de senere årene. Dette vil kunne innebære at det må vurderes avsatt kommunale midler til aktiv bekjempelse gjennom de årlige budsjettprosessene.

HANDLINGSPLAN MED TILTAK

Tiltak		Beskrivelse	Ansvarlig enhet	Inngår i ordinær drift	Behov for å søke tilskuddsmidler	Gjennomføring
Generelt i saksbehandling	Håndtering av fremmede arter i byggesaker og reguleringsplaner	Når det er registrert fremmede arter innenfor tiltaks- eller planområdet, skal kommunen opplyse om dette, samt fastsette krav om at det utarbeides en plan for å hindre spredning ved at: <ul style="list-style-type: none"> at massene håndteres lokalt med dyp nedgraving, eller tildekking eller deponeres i varig deponi. <p>Dersom massene skal kjøres bort, skal det stilles krav om å:</p> <ul style="list-style-type: none"> dekke massene godt under transport. rense alt utstyr, fjerne jord og plantedeler fra bil og maskiner før de tas i bruk andre steder. levere til godkjent varig deponi/mottak med egne rutiner for håndtering av denne typen spesialavfall. <p>I reguleringsplanarbeid bør det i tidlig fase anbefales bekjempelse i forkant av igangsettelse av anleggsarbeid.</p>	KMB			løpende
	Kommuneplanens arealdel	Ved rullering av kommuneplanens arealdel skal det vurderes fastsetting av bestemmelser om massehåndtering, deponering og bekjempelse av fremmede skadelige arter.	KMB			2023
Informasjon	Utvikling av hjemmesider og kartløsning	Utvikle kommunens hjemmesider om fremmede arter, for å kunne gi bedre oversikt over de mest invaderende fremmede artene, samt råd om bekjempelse. Basert på allerede utviklet kartløsning, lages det en løsning hvor befolkningen kan melde direkte inn i kartet hvor det er fremmede arter.	KMB			2022
	Grovavfallsaksjon	I forbindelse med kommunens årlige grovavfallsaksjon skal det ved alle leveringssteder informeres om de mest typiske fremmede artene. Dette vil kunne forhindre at fremmede skadelige plantearter leveres sammen med annen hageavfall, og heller legges i tette søppelsekker som går til forbrenning.	TD			2022
	Avfallsanlegg	Virksomhet renovasjon skal, i samarbeid med Frevar KF, sikre at det gis informasjon ved kommunens avfallsanlegg om håndtering av fremmede arter, inkl. infiserte masser.	TD			2023

	Rådgivning til innbyggere, entreprenører og internt i kommunen	Kommunen har en rolle som rådgiver og formidler av kunnskap om fremmede arter. Kommunen ved virksomhet miljø og landbruk skal rådgi både innbyggere, entreprenører og interne virksomheter om tiltak for å bekjempe og hindre spredning av fremmede skadelige arter.	KMB			løpende
	Informasjonskampanje	Informasjonskampanje om hvordan hindre spredning av og hvordan bekjempe fremmede skadelige arter. Målgruppen kan være de som håndterer masser, naboer til områder med mye fremmede arter, eller generelle holdningsskapende informasjon. Det skal benyttes sosiale medier og aviser for å nå ut til flest mulig.	KMB			årlig
Kunnskapsinnhenting	Kartlegging av stillehavsøsters	En rekke aktører ønsker å kartlegge stillehavsøsters. Kommunen kan i den forbindelse bevilge støtte for å kunne få gjennomført dette.	KMB			2025
	Kartlegging av fremmede skadelige arter langs bekker	I forbindelse med oppfølging av handlingsplanen for bekker, skal det samkjøres slik at det ved befaring av de 10 utvalgte bekkene også undersøkes for fremmede skadelige arter. Det er i tillegg behov for systematisk kartlegging av kjempespringfrø ved: <ul style="list-style-type: none"> • Veumbekken • Torpebekken 	KMB			2025
Aktiv bekjempelse	Bekjempelse av kjempespringfrø	Kjempespringfrø skal bekjempes på følgende områder de neste årene: <ul style="list-style-type: none"> • Slevikbekken • Torpebekken • Veumbekken • Gansrød – i og utenfor Øra naturreservat Det kan bli aktuelt å inkludere flere områder, om det oppnås kontroll over arten på de nevnte områdene.	KMB			2022–2028
	Bekjempelse av slireknearter	Slirekneartene skal bekjempes på følgende områder de neste årene: <ul style="list-style-type: none"> • På Lisleby og Nabbetorp, langs Glommastien • Øraspissen Det kan bli aktuelt å inkludere flere områder, om det oppnås kontroll over arten på de nevnte områdene.	KMB, TD			2022–2028
	Bekjempelse av slireknearter på kommunal grunn	Bekjempelse av slireknearter der det er fare for at forekomstene kan spre seg fra kommunal grunn til privat eiendom.	TD			løpende

	Bekjempelse av rynkerose	Rynkerose skal bekjempes på strender hvor det er registrert viktige naturtyper.	KMB			løpende
	Redusere minkbestanden	Samkjøre minkfangst som gjennomføres av kommunen (viltforvaltning og skjærgårdstjenesten) og eksterne samarbeidspartnere for å effektivisere bekjempelsen.	KMB, TD, SNO			løpende
	Redusere eller utrydde kaninbestand	I samarbeid med statsforvalteren skal kaninbestanden på Søndre Missingen reduseres eller utryddes. Om ny informasjon tilsier at arten også befinner seg på andre holmer og øyer, skal tilsvarende arbeid utføres her.	KMB, TD			2022–2028
Forhindring	Etablere mottak for fremmede arter på avfallsanlegg	Det etableres egne containere ved mottak av hageavfall på Frevar. I containerne skal det kun leveres fremmede arter, og innholdet i containerne skal gå til forbrenning.	TD			2023
	Lage oversikt over fremmede skadelige arter langs kommunale veier	Det skal utarbeides en digital kartløsning over fremmede arter med kategori HI og SE langs kommunale veier. Oversikten skal benyttes til å fastsette tidspunkt for veikantslått, for å hindre frøspredning hos fremmede skadelige arter.	KMB			2022
	Utarbeide rutiner for å forhindre spredning av fremmede skadelige arter langs vei	Det skal utarbeides rutiner for rengjøring av maskiner og utstyr benyttet til veikantslått.	TD			2022
	Utarbeide rutiner for rengjøring av anleggsmaskiner	Etablere rutiner for rengjøring av anleggsmaskiner og håndtering av infiserte masser når kommunen selv utfører gravearbeider.	TD			2024
	Forhindring fra parker	Hindre spredning og ikke tilsiktet innføre nye fremmede plantearter i kategoriene HI og SE. Ved særlige tilfeller, som ved historiske anlegg, kan det søkes om unntak.	TD			

